

11. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΕΝ ΜΥΚΗΝΑΙΣ

Καὶ κατὰ τὸ τρέχον ἔτος ἐξηκολούθησαν ἐν Μυκῆναις αἱ ἀνασκαφαὶ ὑπὸ τοῦ ἐφόρου Ἰ. Παπαδημητρίου καὶ τοῦ ἐπιμελητοῦ Φ. Πέτσα, διενεργηθεῖσαι κατὰ τὰς βορείους κλιτύς τοῦ λόφου τῆς κάτω πόλεως πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ τοῦ, οὕτως ὀνομαζομένου, θολωτοῦ τάφου τῶν λεόντων.

Εἶκ. 1. Ἀγγεῖα τῆς ἀποθήκης Α ἐν τῷ φυλακείῳ τῶν Μυκηνῶν.

Εἰς τὴν θέσιν ταύτην εἶχεν ἀνασκαφῇ πέρυσι δωμάτιον οἰκίας πλήρες ἀγγείων τῆς ὑστεροελλαδικῆς III β περιόδου (εἶκ. 1) καὶ διεπιστώθη κατὰ τρόπον ἀναμφισβήτητον ὅτι τοῦτο ἀπετέλει τὴν ἀποθήκην μεγάλου κτηριακοῦ συγκροτήματος, ὅπερ ἐξετείνεται κατὰ τὰς τρεῖς πλευρὰς τῆς ἀποθήκης Α (πλν. III) καταστραφέν ὑπὸ πυρκαϊᾶς κατὰ τινα βιαίαν, ἀσφαλέςτατα, κατάληψιν τῶν Μυκηνῶν ἢ ἐχθρικὴν ἐπιδρομήν. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ ἔξαιρετικὴ σημασία τοῦ εὐρήματος διὰ τὴν Μυκηναϊκὴν γενικώτερον περίοδον καὶ εἰδικώτερον διὰ τὴν ἀσφαλεστέραν χρονολογικὴν κατάταξιν τῶν ἀγγείων τῆς ὑστεροελλαδικῆς III β ἐποχῆς.

Αἱ ἐφρετιναι ἀνασκαφαὶ διενεργήθησαν κυρίως πρὸς βορρᾶν καὶ νοτίως τῆς ἀποθήκης Α. Καὶ πρὸς βορρᾶν μὲν ἀνεσκάφησαν ἕτερα τρία δωμάτια τὸ ὑπὸ στοιχεῖα Ε, Ι καὶ Θ (εἶκ. 2) τοῦ σχεδίου, μετὰ τῆς ἀποθήκης Α καὶ τοῦ πέρυσι ἀνασκαφέντος δωματίου Ζ, ὀλοκληρωτικῶς καὶ εἰς βάθος μέχρι τοῦ μαλακοῦ βράχου. Κατὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν τῶν δωματίων τούτων ἀνευ-

ρέθησαν κατά τὸ δάπεδον πολλοὶ μικροὶ λίθοι καὶ ἔχνη ἐγκαρσίων τοίχων ἐκ παλαιότερου κτηρίου ἐντὸς δ' αὐτῶν εἰς τὰ κατώτερα στρώματα καὶ ὄστρακά τινα ἀγγείων τῆς ὑστεροελλαδικῆς I καὶ II ἐποχῆς, ἔξ οὗ συμπεραίνομεν ὅτι

Εἰκ. 2. Τὰ δωμάτια Ε, Ι καὶ Θ κατὰ τὴν ἀνασκαφήν.

Εἰκ. 3. Δωμάτιον Θ. Βορειοδυτικὴ γωνία.

ἢ ὑστεροελλαδικῆ III οἰκία ᾠκοδομηθῆ ἐπὶ οἰκίσεως παλαιότερας περιόδου.

Ὁ δυτικὸς τοῖχος τοῦ δωματίου Θ στρέφεται κατὰ τὸ βορειότερον αὐτοῦ σημεῖον πρὸς Δυσμὰς καὶ προχωρεῖ κατὰ τὴν κατωφέρειαν τοῦ λόφου (εἰκ. 3). Ὁ τοῖχος δὲ οὗτος διέρχεται ἀνωθεν μεγάλου περιβόλου, ἔξ ἄργῶν

ὀγκολίθων (εἰκ. 4), ἀρχομένου βορείως τοῦ δωματίου Δ καὶ κατευθυνομένου πρὸς τὰ νοτιοδυτικά. Ὁ περίβολος οὗτος φέρων ἀγκῶνας κατὰ διαστήματα, κατὰ τὸν γνωστὸν τρόπον τῶν προϊστορικῶν παρομοίων περιβόλων, φαίνεται ὅτι περιέβαλεν ὀλόκληρον τὸ ἀνασκαπτόμενον οἰκιακὸν συγκρότημα καὶ θέλει πιθανώτατα βοηθήσει διὰ τὸν καθορισμὸν τῶν ὁρίων τῆς μεγάλης οἰκίας, τῆς ὁποίας ἀπετέλει τρόπον τινὰ τὸ πρὸς Δυσμᾶς, κατὰ τὴν κατωφέρειαν τοῦ λόφου, ἀνάλημμα.

Παρὰ τὸν περίβολον ἀνεσκάφησαν ἕτερα δύο δωμάτια σημειούμενα ἐν τῷ σχεδίῳ ὑπ' ἀριθ. Κ καὶ Λ. Κατὰ τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν τοῦ τελευ-

Εἰκ. 4. Περίβολος ὑπὸ τὸ δωμάτιον Κ.

ταίου τούτου δωματίου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὐρέθησαν κυρίως ὄστρακα ἐξ ἀβαφῶν ἀγγείων τῆς ὑστεροελλαδικῆς III β περιόδου, ἀνευρέθησαν κατὰ χώραν δύο κατακόρυφοι πώρινοι πλάκες, ἀποτελοῦσαι πιθανώτατα διαχώρισμα ἑτέρου δωματίου μὲ ἰδιαίτερόν τινα προορισμόν. Τὸ δὲ δωμάτιον Κ, κείμενον πρὸς Δυσμᾶς τοῦ δωματίου Θ, παρουσιάζει τὰς αὐτὰς ἀναλογίας πρὸς τὰ λοιπὰ δωμάτια τῆς μεγάλης οἰκίας, εὐρισκόμενον εἰς τὴν αὐτὴν σειρὰν πρὸς τὸ πέρυσιν ἀνασκαφέν δωμάτιον Β πρὸς Δυσμᾶς τῆς ἀποθήκης Α. Δυτικώτερον ἀκόμη τοῦ περιβόλου παρηκολουθήσαμεν τοῖχον ἐφαπτόμενον τοῦ περιβόλου κατὰ τὸ πρὸς Δυσμᾶς ἄκρον τοῦ βορείου τοίχου τοῦ δωματίου Κ. Ὁ τοῖχος οὗτος προχωρεῖ πολὺ πρὸς Δυσμᾶς καὶ ὑψοῦται λόγῳ τῆς κατωφέρειας εἰς μέγα ὕψος περισσότερον τῶν δύο μέτρων, Νοτίως δὲ τοῦ τοίχου τούτου ἠρευνήθη ὁ χώρος περὶ τὸ πέρυσιν ἐν μέρει ἀνασκαφέν δωμάτιον Η καὶ ἀνευρέθησαν καὶ ἐκεῖ πολλὰ ἀγγεῖα, μάλιστα ἀβαφῆ, ἀπλῶν κυλίκων ἄνευ διακοσμήσεων τῆς αὐτῆς ὑστεροελλαδικῆς III περιόδου καὶ τεμάχιά τινα τοιχογραφιῶν. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἔρευνα κατὰ τὸν χώρον τοῦτον δὲν κατωρθώθη νὰ ὀλοκληρωθῇ.

Κατὰ τὴν ἑτέραν πλευρὰν τοῦ δωματίου Α πρὸς τὰ νοτιοδυτικά ἀνε-

σκάφη τὸ δωμάτιον Γ (*εἰκ. 5*), ὅπερ πέρυσιν ἐν μέρει μόνον εἶχεν ἀνασκαφή. Ἐντὸς τοῦ δωματίου τούτου εἶχον ἀνευρεθῆ πολλά εἰδῶλια καὶ εἶχεν ὑποτεθῆ ὅτι θὰ ἀπετέλει καὶ τοῦτο ἀποθήκην τρόπον τινὰ εἰδωλίων κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὴν ἀποθήκην Α. Τὸ δωμάτιον τοῦτο ἔχει μῆκος μὲν 4, πλάτος δὲ 2 περίπου μέτρων, κατὰ μῆκος δ' αὐτοῦ καὶ πλησιέστερον πρὸς τὸν δυτικὸν τοῖχον εὐρέθη σειρὰ ἐκ πωρίνων πλακῶν, ἣτις στρέφεται πρὸς Ἀνατολάς. Εἶναι πιθανὸν ὅτι αἱ πλάκες αὗται ἀπετέλουν τὴν εὐθυνηγρίαν

Εἰκ. 5. Ἀποψὺς τῆς ἀποθήκης Γ ἀπὸ Δυσμῶν μετὰ τοῦ ἐκ πωρίνων πλακῶν τοῖχου.

παιλιότερου περιβόλου ἢ οἰκοδομήματος, ἢ τὴν παρυφήν παιλιότερου δρόμου. Ἀλλὰ τὸ ἰδιαιτέρον σχῆμα τοῦ δωματίου τούτου, ἐν εἴδει διαδρόμου, δεικνύει ὅτι εἶχεν ἰδιαιτέρον τινὰ προορισμόν. Τὸ ἀνευρεθὲν καὶ ἐφέτος ποσὸν τῶν πηλίνων εἰδωλίων (εὐρέθησαν ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν ζωμόμορφα καὶ ἀνθρωπόμορφα εἰδῶλια ἐξ ὧν τινὰ λίαν ἐνδιαφερόντων τύπων) δὲν δικαιολογεῖ βεβαίως τὸν καθορισμὸν αὐτοῦ ὡς ἀποθήκης, ἀλλὰ τὰ ἀνευρεθέντα πολλὰ εἰδῶλια καὶ μάλιστα κατὰ τὴν πρὸς βορρᾶν πλευρὰν αὐτοῦ ἔλκνυε εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ ἱεροῦ χώρου τῆς μεγάλης οἰκίας.

Τὸ σπουδαιότερον ὅμως εὕρημα τοῦ δωματίου τούτου εἶναι τὰ ἀνευρεθέντα ὄστρακα, ἐξ ὧν ἠδυνήθημεν νὰ συμπληρώσωμεν δύο ἀλαβαστροειδεῖς ψευδοστόμους ἀμοφορεῖς πεπλατυσμένου σχήματος μετὰ χαμηλῆς βάσεως φέροντας διακόσμησιν ἀντωπῶν σφιγγῶν καὶ πτηνῶν τῆς ὑστεροελλαδικῆς III β περιόδου. Ἡ παράστασις τῶν σφιγγῶν ἐπὶ τῶν ἡμετέρων ἀγγείων εἶναι διάφορος τῶν μέχρι σήμερον ἐπὶ ἀγγείων γνωστῶν καί, καθ' ἃ γνωρίζομεν, σπανιωτάτη, ἀπαντῶσα εἰς κοσμήματα ἐξ ἐλεφαντοστοῦ εὐρεθέντα π.χ. ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ εἰς τοὺς θολωτοὺς τάφους τοῦ Μενιδίου καὶ τῶν Σπάτων τῆς Ἀττικῆς (*εἰκ. 6*).

Ἡ ἔρευνα τοῦ χώρου ἐξηκολούθησεν ἔτι νοτιώτερον τοῦ δωματίου Γ, τοῦ ὁποίου ὁ δυτικὸς τοῖχος στρέφεται πρὸς Δυσμᾶς. Καὶ κατὰ τὸ σημεῖον δὲ τοῦτο ὁ βράχος εἶναι λελαξευμένος καὶ εἰς ἓν σημεῖον τοῦ μαλακοῦ βράχου εὗρέθη κατὰ χώραν ὁ πυθμὴν μεγάλου πίθου καὶ ὄστρακα κορινθιακοῦ ἀγγείου μετὰ παραστάσεως λεόντων ἐκ μεταγενεστέρων ταφῶν, αἵτινες διεπιστώθησαν καὶ πέρυσι κατὰ τὸ δωμάτιον Ε.

Μικρὰ ἐπίσης ἔρευνα ἐγένετο κατὰ τὸν πρὸς Βορρᾶν καὶ ἔναντι τῶν

Εἰκ. 6. Ἀλαβοστροειδῆς ψευδόστομος ἀμφορεὺς ἐκ τοῦ δωματίου Γ.

Μυκηναίων μακρόστενον ἔξ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμᾶς λόφον, παρὰ τὸν ὅποιον ἀνευρέθησαν παρὰ τοῦ ἀειμνήστου Τσοῦντα δύο μεγάλοι θαλαμοειδεῖς τάφοι. Ἡ θέσις λέγεται σήμερον «Ἄσπρα χῶματα» ὑπὸ τῶν ἐντοπίων. Κατὰ τὸν λαιμὸν τοῦ λόφου τούτου ἐπὶ ἰσοπέδου χωραφίου ὑπάρχουν πολλὰ λείψανα ἔξ οἰκοδομημάτων κλασσικῶν καὶ ἀρχαιοτέρων Ἑλληνικῶν χρόνων καὶ ἐκεῖ εὗρέθη ἓν ἔτει 1933 ἀρχαῖκῃ ἀγωνιστικῇ ἐπιγραφῇ. Κατὰ τὴν πρόχειρον ἔρευναν διεπιστώθη ἡ ὑπαρξίς ἀρχαίου ἱεροῦ καὶ ἀνευρέθησαν ἀρχιτεκτονικά τινα μέλη καὶ κεραμίδες, ἔξ ὧν μία ἐνεπίγραφος, ὄστρακα ἔξ ἀγγείων Ἑλληνικῶν χρόνων καὶ τὸ κάτω μέρος μικροῦ ἀφιερωματικοῦ μαρμαρίνου ἀγάλματος Ἑλληνιστικῆς περιόδου.

Ἡ περαιτέρω ἔρευνα τοῦ χώρου τούτου ἐπιβάλλεται διὰ τὴν ἀρτιωτέραν γνῶσιν τῆς ἀρχαῖκῆς περιόδου τῶν Μυκηναίων, διὰ τὴν ἀκμὴν τῆς ὁποίας ἔχομεν ἀρκετὰς ἐνδείξεις καὶ ἐκ παλαιότερων εὐρημάτων, ὡς τῶν πωρίνων μετοπῶν τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς, καὶ τῶν περυσινῶν παρὰ τὴν Μυκηναϊκὴν γέφυραν σπουδαιωτάτων ἀγγλικῶν ἀνασκαφῶν.

Ι. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ - Φ. ΠΕΤΣΑΣ

